

ZSEBPÉNZ ÉS PÉNZÜGYI KULTÚRA

DOI 10.35402/kek.2025.1.10

Absztrakt

Tanulmányunkban a zsebpénz intézményét a pénzügyi szocializáció és a pénzügyi kultúra vonatkozásában vizsgáltuk. A feldolgozott tanulmányok, valamint a tanárok pénzügyi kultúráját mérő primer kutatás eredményei azt mutatják, hogy a zsebpénznek igen nagy jelentősége van az egyén pénzügyi tudatosságának kialakulása szempontjából. A pénzügyi szocializáció egy nyolc szakaszból álló, zsebpénz központú fejlődési modell mentén értelmezhető, ami a pénzügyi kultúra növelését célzó programok kiindulási alapjául is szolgálhat, növelve azok hatékonyságát. A pénzügyi szocializáció, egyben a pénzügyi bevonódás (financial inclusion) kiteljesedéséhez azonban szükséges az is, hogy a pénzügyi rendszerben alkalmazott díjak és költségek ne torzítsák a fejlődési modellben felvázolt szocializációs folyamatot.

Kulcsszavak: szocializáció, pénzügyi kultúra, zsebpénz, oktatás

Abstract

In our study, we examined the institution of pocket money in terms of financial socialization and financial literacy. The results of studies presented in the literature and primary research conducted among teachers show that pocket money is very important in terms of developing an individual's financial awareness. The financial socialization can be interpreted along the lines of an eight-stage pocket money-centered development model, with theoretical knowledge combined with practical knowledge. This can also serve as a starting point for programs aimed at developing financial literacy. However, in order for financial socialization and also financial inclusion to be fulfilled, it is also necessary that the fees and costs applied in the financial system do not distort the socialization process outlined in the development model.

Keywords: socialization, financial awareness, pocket money, education

Bevezetés

A hazai szakirodalomban rendre olyan megállapításokkal találkozhatunk, hogy a magyarok pénzügyi kultúrája nem megfelelő, alacsony szinten van, illetve bizonyos szempontok mentén a pénzügyi kultúra fejlesztésére irányuló programok ellenére is romló tendenciát mutat. Az OECD nemzetközi összehasonlításban rendszeresen méri az egyes országok pénzügyi kultúrájának fejlettségét, a tudás, az attitűd és a viselkedés egyes komponenseit szerint. A 2020. június 25-én publikált felmérés (*OECD 2020*) szerint Magyarország – az európai országokat tekintve – a 9. helyen áll, míg világszinten a 14. a listán. Az OECD legfrissebb, 2022-es nemzetközi összehasonlító elemzése ugyanakkor egyértelműen bizonyítja, hogy hazánkban már látható a pénzügyi tudatosság fejlesztése érdekében végzett erőfeszítések eredménye. Magyarország ugyanis a korábbiakhoz képest is kimagasló eredményt ért el a pénzügyi tudás kategóriában, ahol a 39 országból a 4. helyen végeztünk. A javuló eredmények mellett továbbra is szükség van a tudatos és célirányos pénzügyi szemléletformálásra annak érdekében, hogy a tudás gyakorlati alkalmazása terén is hasonló eredményt érhessünk el. (*PÉNZ7.hu 2024*) A tanárok pénzügyi-gazdasági továbbképzése szintén eredményesnek mutatkozott. Béres és munkatársai (2021) egy közelmúltban végzett kutatásban kimutatták, hogy a pénzügyi-gazdasági témájú továbbképzésben résztvevő pedagógusok pénzügyi tájékozottsága szignifikánsan magasabb azon pedagógusokénál, akik nem vettek részt ilyen képzésben.

A kérdés a pénzügyi kultúra fejlesztése kapcsán úgy merül fel, hogy milyen időtávon kell gondolkoznunk, amikor egy-egy fejlesztő program, vagy program sorozat kapcsán valós, és lehetőség szerint pozitív irányú változást tudunk elérni. A kérdés annál is inkább neuralgikus, mert a pénzügyi kultúra fejlesztő programok többsége nem a felnőtt lakosságot célozza, hanem a fiatalabb korosztályokat (Németh és munkatársai, 2016). Ez abból a szempontból lehet pozitív, hogy a fiatalok körében

a szemléletformálás nagyobb valószínűséggel jár sikerrel, ugyanakkor a fiatalok körében az elmélet gyakorlati alkalmazása számos esetben időben – akár jelentősen is – eltér. Ez a késleltetés nem járul hozzá a pénzügyi ismeretek elmélyüléséhez, illetve a megkapott tudás készség szintjévé sem tud válni – legrosszabb esetben az idősebb generációtól látott, nem minden esetben a legmegfelelőbb (vagy egyenesen nem megfelelő) gyakorlat nyer teret.

Az eszköz, amely képes lehet legalább részben áthidalni az imént felvázolt időbeliséget: a zsebpénz. Tanulmányunkban azt tűztük ki célul, hogy bemutassuk a zsebpénzzel kapcsolatos kutatások eredményeit, valamint, hogy olyan javaslatokat fogalmazzunk meg, amelyek hosszú távon növelni tudják a pénzügyi rendszer stabilitását az egyének pénzügyi tudatosságának növelésén keresztül.

A már említett 2021-es kutatásban, melynek fókuszában a tanárok pénzügyi kultúrájának felmérése volt, a kutatók zsebpénzre vonatkozó kérdéseket is megfogalmaztak. Így jelen tanulmány új eredményként ismerteti azt is, hogy miként vélekednek a pedagógusok a zsebpénz intézményéről, illetve annak megfelelő mértékéről. (Béres és munkatársai, 2021)

A tanulmány a szakirodalom áttekintésével a következő kérdéseket járja körül:

- a zsebpénz szerepe a szocializáció és a pénzügyi tudatosság szempontjából,
- a zsebpénz adásának pozitív hatásai és buktatói,
- a zsebpénz társadalmi megítélése.

Ezen kívül bemutatja, a magyar pedagógusok miként vélekednek a

- zsebpénz hatásairól,
- alkalmazásának módjáról, illetve annak
- optimális mértékéről.

A zsebpénz fogalma a kutatások alapján, valamint a hétköznapi életünkben is nagyon sokrétű, családonként más és más lehet az értelmezése, ezért kellő körültekintéssel kell a témához közelíteni (Zsótér, 2017). A tanulmány első felében bemutatjuk azokat a hazai és nemzetközi eredményeket, amelyek a zsebpénz szerepével foglalkoznak, illetve azokat a hatásokat, amelyeket a zsebpénznek tulajdonítanak. A tanulmány második felében kitérünk arra, hogy a gyermekeinkkel legtöbb időt töltő pedagógusok mit gondolnak a zsebpénzről, illetve azt is megvizsgáljuk, hogy milyen módon érdemes zsebpénzt adni a gyermekeinknek, hogy az pozitívan hasson a gyermek pénzügyi tudatosságának fejlődése szempontjából.

Szakirodalmi áttekintés

A zsebpénz szerepe a pénzügyi tudatosság kialakulásában

Vekerdy (2013) szerint a zsebpénz több szempontból is fejleszti a gyermeket. Egyfelől biztosítja a gyermek autonómiáját, így a gazdálkodás alapjainak elsajátításához szolgálhat megfelelő eszközként. Fontos ugyanakkor, hogy a szülőnek tiszteletben kell tartania, hogy a zsebpénzről a gyermeknek kell rendelkeznie. Ez nem azt jelenti, hogy nem lehet a gyermekkel megbeszélni a dolgokat a döntés előtt vagy után¹, de a döntéseket a gyermekre kell bízni és nem szabad megakadályozni azokat a döntéseket sem, amelyeket felnőttként nem tartunk megfelelőnek. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a gyermeket hagyni kell hibázni, a saját hibájából tanulni. A zsebpénz segíthet abban, hogy életkortól függetlenül a gyerekek megtanulják a pénz költésének alapelveit és felelősséget vállaljanak döntéseikért. Másfelől a zsebpénz ahhoz is hozzájárulhat, hogy a gyermek megtanulja a pénz értékét (vagyis azt, hogy „a pénz nem a fán terem”). Összefoglalva, a zsebpénzen keresztül a gyermek megtanulja a pénz értékét, azt, hogy hogyan kell a pénzt elkölteni, besztani és megtakarítani, valamint, a szülők megtaníthatják akár a kölcsönzés lehetőségét és veszélyeit is a gyermek számára. Vekerdy (2013) megközelítésében a zsebpénz felfogható a jövőbeni rendszeres fizetés gyermekkori megfelelőjeként.

Nemzetközi kutatások a zsebpénz szerepét többféle szempontból vizsgálták. Sansone és munkatársai (2018) leegyszerűsítve úgy fogalmazzák meg a zsebpénz szerepét, mint ami felkészíti a gyermeket a jövőre és segíti a pénzügyileg tudatos felnőtté válást. Ez a megfogalmazás bár helytálló, ugyanakkor elfedi a zsebpénz szerepének komplexitását. Foucault és munkatársai (2021) kvalitatív felmérést feldolgozó tanulmányukban például a zsebpénz szerepét a pénz értékének és a pénz limitáltságának megtanulásával azonosítják. Lewis és Scott (2000) felmérése emellett rámutat, hogy azok a 16-18 éves diákokhoz, akik részesültek zsebpénzben, a jobb gazdasági kompetenciákkal rendelkeznek, mint azok, akik nem. Bonke (2013) a zsebpénzben részesülő és nem részesülő

¹ A 2015-ös PISA felmérés egyik fő eredménye, hogy azok a 15 éves diákok, akik beszélgetnek otthon a szülőkkel a pénzügyekről, azoknak szignifikánsan jobb a pénzügyi kultúrájuk azoknál a diákoknál, ahol a pénzügyek nem jönnek szóba az otthoni beszélgetéseknél.

7-17 éves dán fiatalokat vizsgálva, kimutatta, hogy a diákok elsősorban a fogyasztási szokásaik tekintetében különböznek.

Összességében azt mondhatjuk, hogy zsebpénz a gyermeket a közgazdaságtan három alapfogalmának: a hasznosságnak, a szükségnek és az alternatív költségnek a megértésében segíti. Vekerdy (2013) megfogalmazásában ez úgy hangzik, hogy a gyermeknek egy termékről le kell mondania egy számára hasznosabb termék érdekében.

A mintakövetés, mint a pénzügyi szocializáció első lépcsőfoka

Palla (2016) szerint a gyermekeknek a zsebpénz rendszeresítése előtt is szüksége van információkra a pénz funkciója és használata kapcsán, hogy egyáltalán eljusson abba a helyzetbe, hogy önállóan mérlegelni és dönteni tudjon a különböző lehetőségek között. Vekerdy (2013) ezzel kapcsolatban úgy fogalmaz, hogy a gyermek már egészen kicsi korban megtanulhat kisebb dolgokat vásárolni, illetve visszajárót várni.

Vekerdy (2013) és Palla (2016) megközelítését annyiban érdemes árnyalni, hogy 2022-ben (jelen tanulmány írásakor) a készpénzkímélő fizetési módok elterjedésével a klasszikus fizetési forgalom leginkább akkor van jelen, ha átmenetileg technikai akadály merül fel (pl.: nem működik a POS terminál), vagy ahogyan Végső és munkatársai (2018) által végzett kutatásból kiderül, a készpénzkímélő eszközökbe vetett bizalom nem megfelelő, illetve, ha a készpénztartásra a házi költségvetés eszközeként tekintenek (segíti a beosztást). Az előzőeken túl a COVID-19 kapcsán jelentkező pandémiás helyzet sem a készpénzhasználat szerepét erősítette². A fizetési módtól függetlenül azonban elfogadjuk alapigazságnak, hogy szükséges az, hogy a gyermek már ismerje a pénzköltés alapvető szabályait, amikor abba a korbá ér, hogy zsebpénzt kap.

A fentiek alapján a gyermek pénzügyi szocializációja a minta megfigyelésével és annak követéssel kezdődik. Ezt támasztja alá Retting (1983) érvelése is, aki szerint a családban élő gyermekek megfigyelik szüleiket, rálátásuk van a család pénzügyeire, ezért a család tekinthető az elsődleges pénzügyi szocializációs közegnek. Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy az esetek többségében a pénzügyi szocializáció első lépése még nem értékelhető tudatos tevékenységnek.

² valós készpénzhasználatra gondolunk, nem a gazdaságban lévő készpénzmennyiségre

A zsebpénz hosszú távú hatása

Kutatások igazolják, hogy a korai gazdasági tapasztalatok kialakulásában a szülők zsebpénzről alkotott elképzelése, majd ennek az elképzelésnek a nevelési gyakorlatban való megjelenése, továbbá a gyermekek pénzköltési szokásai szoros együttjárást mutatnak. (Zsótér-Nagy, 2012; Kirkcaldy és munkatársai, 2003; Kooreman, 2007)

Egyes elméletek (McNeal, 2007) állítása szerint a felnőttkori fogyasztói magatartás nagymértékben levezethető a gyermekkori gazdasági tapasztalatokból. Ezt az érvelést támasztja alá például a Neal és munkatársai (2006) által készített tanulmány is, amely során megállapították, hogy a napi döntéseink 45 százaléka nem tudatos döntéseken, hanem szokásokon alapul. Ebből a szempontból tehát kritikus a zsebpénz intézménye, tekintve, hogy Neal és munkatársai (2016) szerint a szokások tanult, reflex-szerű viselkedést jelentenek, vagyis a zsebpénz pénzügyi szokásaink kialakulásában alapvető fontossággal bír. A kialakult szokások pedig nem, vagy csak nagyon lassan változtathatóak meg tartósan (és lehetőség szerint jó irányban).

Webley és Nyhus (2012) holland fiatal felnőttek körében végzett (392 fő, 18-32 év) kutatásukban arra a következtetésre jutottak, hogy akik zsebpénzben részesültek, jobban képesek kontrollálni a költségeiket, preferálják a megtakarítást a költsékezés szemben, vagyis tudatosabbak.

Az ING (2014) 13 európai országra³ kiterjedő nemzetközi kutatásából, amelyben közel 12,5 ezer embert kérdeztek meg, kiderült, hogy azok a felnőttek, akik gyermekkorukban kaptak zsebpénzt, nagyobb valószínűséggel tesznek félre pénzt, beleértve a nyugdíj célú megtakarítási formákat is, illetve jobb pénzügyi kompetenciákkal rendelkeznek. Emellett a zsebpénzben részesülők kevésbé voltak hajlamosak az impulzusszerű vásárlásokra is.

A zsebpénz hosszú távú pozitív hatását a tudományos szakirodalmon kívül számos pénzügyi tájékoztató anyagban tetten lehet érni – ezekben az a közös pont, hogy a pénzügyi tudatosságból eredeztetik a zsebpénz hosszú távú pozitív hatását, vagyis elsősorban a pénzügyi tudatosságra való nevelés eszközeként tekintenek rá. Ezek közül egyet kiemelve, az olasz Risparmio múzeum (2017) igen jól kidolgozott kiadványa például úgy fogalmaz, hogy

³ Spanyolország, Franciaország, Olaszország, Ausztria, Belgium, Egyesült Királyság, Hollandia, Németország, Csehország, Lengyelország, Románia, Törökország, Luxemburg

a zsebpénzben részesülők később kisebb valószínűséggel kerülnek adósságcspadába (ami logikusan következik a pénzügyileg tudatos magatartásból).

A zsebpénz intézménye a fentiek alapján alapvetően határozza meg a felnőttkori hozzáállásunkat a pénzügyekhez, amely így hosszú távon is pozitív hatást tud gyakorolni az egyén, illetve a közösség pénzügyi kultúrája szempontjából.

A pénzügyi szocializáció szakaszai

A zsebpénz intézményét vizsgáló tanulmányok általában feltáró jelleggel mutatják be, hogy milyen életkortól érdemes megkezdeni a zsebpénzre történő nevelést, illetve azt is, hogy mikortól érdemes és milyen összegben zsebpénzt adni a gyermek részére. Ezek közül a tanulmányok közül az egyik kiemelkedő a Hermann és munkatársai (2017) által végzett átfogó elemzés, amely 7200 fős mintán vizsgálta az 5 és 14 év közötti gyermekek pénzügyi szocializációját. A svájci felmérés alapján a szülők többsége a gyerekeket 6 éves kortól (általános iskola kezdés) kezdi el bevezetni a pénz világába, mert ekkor válnak elég éretté ahhoz, hogy megértsék a pénz funkcióit, illetve a pénzügyekhez elengedhetetlen számolást is az iskolában tanulják meg a gyermekek. Egy évvel később (7 éves kor) a gyermek elegendő ismerettel rendelkezik ahhoz, hogy kisebb vásárlásokat is önállóan rá tudjanak bízni. 8 éves kortól adnak zsebpénzt, amelyet arra költhetnek a gyermekek, amire akarják. Megközelítőleg 10 éves korban kezdenek el ajándékként pénzt kapni a gyermekek, ami egyben növeli a személyes felelősségüket is⁴. A svájci fiatalok többsége ugyanakkor csak 16 éves kora után rendelkezik bankkapcsolattal (debit típusú bankkártya). A tanulmány arra is rámutat, hogy nyelvhasználat szerint vizsgálva, a német nyelvű régiók korábban, a francia és olasz nyelvű régiók a némethez képest később kezdi a pénzügyi szocializációt. A svájci gyermekekhez hasonlóan, a dán fiatalok kétharmada is kap már zsebpénzt a 7-11 éves korosztályban (Bonke, 2013).

A 2015-ös PISA felmérés alapján a 15 éves fiatalok 56 százaléka rendelkezik bankszámlával, míg a 2018-as felmérés szerint ez az érték közel azonos (54 százalék).

Az olasz Risparmio múzeum (2017) kiadványa szerint az életkori sajátosságok megfeleltethetők az oktatási rendszer szintjeivel, így az három lépcsőfokon keresztül tud megvalósulni:

- a pénzügyi szocializáció első lépcsőfoka szerintük az óvoda, ahol megtanulják a sok és a kevés fogalmát, illetve megtanulják, hogy pénzért dolgokat lehet kapni;
- a második lépcsőfokot az általános iskola jelenti, ahol a gyermekek már rendelkeznek zsebpénzzel és ezen keresztül meghozzák első saját pénzügyi döntéseiket;
- a harmadik lépcsőfokot a középiskola jelenti, amikor is jelentős társadalmi nyomásgyakorlás éri a gyermekeket a társaik, illetve a cégek részéről (ekkor már fogyasztóként tekintenek rájuk) – ezek között a körülmények között kell egyedül megtanulniuk tudatos döntéseket hozni.

A témában hazánkban is születtek tanulmányok, például 6-15 éves gyerekek körében végeztek vizsgálatokat, melyek során megállapították, hogy a gyermekek jelentős fordulópontként élik meg életükben azt, hogy a szüleiktől elkezdnek rendszeresen zsebpénzt kapni, valamint az is újabb fordulópont, amikor már teljesen egyedül költhetik el azt. A kutatás továbbá arra is rávilágított, hogy a szülőktől meghatározott időközönként kapott, fix összegű, feltételektől (házimunka, jó tanulmányi eredmény) kötetlen, „hivatalos” zsebpénz sok esetben kiegészül ajándékba kapott pénzzel, bizonyos életkortól költőpénzzel, a gyermek pedig ezt a több forrásból származó összeget kezeli zsebpénzeként. (Palotás és Zsótér, 2017)

Zsótér és Nagy (2012) összefoglaló tanulmányukban kifejtik, hogy különösen a fiatal korosztály számára fontos a függetlenség és a különlegesség érzése, és az is, hogy a pénz segítségével az általuk vágyott csoportok és társaságok tagjaivá válhassanak. Ebben a folyamatban a kortársak és a szülők szerepe rendkívül nagy, mivel aktív módon képesek befolyásolni a fiatalabb korosztály fogyasztói magatartását, valamint a pénzzel kapcsolatos vélekedéseit (Littlefield és Ozanne, 2011). Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni a pedagógusok befolyásoló szerepéről sem.

A zsebpénz-adás és a társadalmi hozzáállás

A szakirodalomban elsősorban olyan országok kapcsán találtunk a zsebpénz mértékére vonatkozó információkat, akik előttünk járnak gazdasági fejlettségben, így a havi zsebpénz nettó átlagkeresethez történő összehasonlítását fenntartásokkal kell kezelnünk. Az angolszász országokban a havi nettó fizetés arányában megállapított zsebpénz mértéke korosztályonként növekvő mértékű, vagyis

⁴ A 2015-ös PISA felmérés szerint magasabb pénzügyi kultúra jellemzi azokat a 15 éves diákokat, akik ajándékként pénzt kapnak.

egyre nagyobb felelősséget kapnak a gyermekek, tekintve, hogy szükségleteik növekednek a kor előrehaladtával. (CEIC, *HM Revenue and Customs, YAxis, Roostermoney.com* (2021) alapján)

A zsebpénzzel kapcsolatos nemzetközi kutatások meglehetősen diverz eredményeket mutatnak, nagy eltérésekkel kultúránként. Egy 2019-es ír, 50 szülő (és nagyszülő) körében végzett kutatás úgy találta, hogy mindössze 19 fő ad rendszeresen zsebpénzt a gyermekeinek. Ennek okát a megélhetési költségekkel indokolták (Finn és mtsai, 2019). Egy ausztrál bank (Teachers Mutual Bank, 2016) által végzett kutatás során 1.364 felnőttet kérdeztek meg arról, hogy milyen emlékeik vannak a gyermekkorukból a zsebpénzzel kapcsolatosan, illetve, hogy miként vélekednek a zsebpénzről jelenleg. A megkérdezettek 87 százaléka gondolja úgy, hogy a gyermekeknek zsebpénzt kellene adni.

A 2015-ös PISA felmérés szerint a kutatásba bevont OECD országokban átlagosan a gyerekek 64 százaléka kap zsebpénzt. Ezek közül az imént említett Ausztrália⁵, illetve Belgium flamand közössége, Kanada, Olaszország, Litvánia, Hollandia, Lengyelország, Oroszország és az Egyesült Államok az, ahol a gyermekek több mint 80 százaléka kap zsebpénzt.

Az Egyesült Királyságban a szülők 62 százaléka ad rendszeresen zsebpénzt gyermekének, míg ez az arány az Egyesült Államokban csupán 56 százalék. (Roostermoney.com, 2021)

A Hermann és munkatársai (2017) által készített extenzív (7.500 fő) kutatás alapján a 13-14 éves gyerekek több, mint 75 százaléka kap rendszeresen zsebpénzt Svájcban, míg további 10 százalék kevésbé rendszeresen, míg Foucault és munkatársai (2021) egy 2020-as kutatást idézve azt állítják, hogy a francia diákok mintegy 92 százaléka 10-11 éves kortól rendszeresen részesül zsebpénzben.

A hongkongi székhelyű IFEC⁶ (2021) 1.203 szülő bevonásával készített elemzésében a megkérdezettek 81 százaléka ad valamennyi zsebpénzt a gyermekeknek. Érdekes, hogy a szülők 19 százaléka már az óvodában kezdi a zsebpénzadást.

Végül, de nem utolsó sorban, az NRC 2017-es kutatása országos minta alapján, Magyarországon a 10-14 éves korosztály 86 százaléka kapott zsebpénzt.

Összességében elmondható, hogy a zsebpénz intézménye számos országban, így Magyarországon is jelen van és nemzetközi viszonylatban viszonylag

optimális helyen állunk, amely a pénzügyi kultúra fejlesztése szempontjából jó alapot jelenthet.

Az érme másik oldala

Eddig a zsebpénz pozitív oldala került bemutatásra, azonban nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a zsebpénz negatív hatással is lehet az egyénre, ha nem megfelelően alkalmazzák. A zsebpénz bukatóit az alábbi táblázatban foglaltuk össze (1. táblázat).

A nem rendszeresen adott zsebpénz témaköréhez tartozik az is, ha egy gyermek büntetésből nem kapja meg a heti vagy havi rendszeres zsebpénzét (nem a teljesítmény alapú, jó eredményekért vagy önként vállalt feladatokért járó zsebpénzre gondolunk). A szankcionálás alapú zsebpénzmegvonás helyett a pénzügyi kultúra szempontjából optimálisabb, ha a digitális világhoz való hozzáférést helyezzük a büntetések középpontjába.

A különböző teljesítményekért járó zsebpénz összegét pedig érdemes úgy meghatározni, hogy azal a gyermek ne kerüljön bele a nagy összegű zsebpénz „csapdájába”.

A pedagógusok véleménye a zsebpénzről azért bír jelentőséggel, mert a pedagógusok sok időt töltenek gyermekeinkkel, így tudatosan, illetve egyéb módon is befolyásolják gyermekeink gondolkodásmódját.

Primer kutatás: magyar pedagógusok és a zsebpénz

Kutatásunk célja a 2021-es a tanárok pénzügyi kultúrájának felmérését célzó kutatás adatainak részletesebb elemzésével feltárni, hogy miként vélekednek a pedagógusok a zsebpénz intézményéről.

Módszerek

A lekérdezés online kérdőív segítségével történt a www.penzugyikultura.hu weboldalon keresztül, 2021.03.15 és 2021.05.17 között. A mintaelemszám 705 fő, amelynek kétharmada (68,4%) nő, és egyharmada (31,6%) férfi. A kitöltők kora 24 és 74 év között volt, az átlagéletkor 50,5 év. A válaszadók 18,2%-a általános iskolában oktat, legnagyobb részük középfokú intézményben (75,6%), valamint 6,2% oktat felsőfokú vagy egyéb intézményben.

A tanárok pénzügyi tudásának mérésére egy úgynevezett Pénzügyi Tájékozottsági Mutató (PTM) mutatót képezték.

⁵ A Roostermoney.com (2021) oldalon található kutatás alapján ez az arány csupán 61 százalék.

⁶ Investor and Financial Education Council

Bukató	Hatás
A szülő dönt a gyermek helyett a zsebpénz elköltéséről	A pénzügyi szocializációs folyamat nem valósul meg, nem lesz képes a gyermek (és később a felnőtt) tudatos pénzügyi döntések meghozatalára. Elidegenülés a pénzügyektől.
Nem rendszeres zsebpénz vagy nem fix összegű	A rendszeresség (mind időben és összegben) fontos kritériuma a kiszámíthatóságnak, a tervezhetőségnek, illetve a megtakarítások képességének. Ennek elmaradása a megtakarítási viselkedésre negatív hatással lehet.
Nagy összegű zsebpénz	Nem tereli a gyermeket korlátok közé, ahol döntéseket kell meghoznia és nem kényszeríti mérlegelésre az egyes lehetőségek között. Egészségre is káros szokások kialakulása.
Bail-out (kimentés)	Ha a gyermek felelőtlenül költ és ezt a szülő vagy bármely más rokon rendszeresen „jutalmazza” azzal, hogy további forrásokat is a rendelkezésére bocsájts, akkor a nagy összegű zsebpénzhez hasonló hatás alakul ki.
Szülői támogatás / kommunikáció hiánya	A gyermek mástól kap iránymutatást, amely csak szerencsés esetben egyezik a gyermek érdekeivel.

1. táblázat: A zsebpénz buktatói

Forrás: Vekerdy (2013), Himer (2021), Starling Bank (2020), Museo Del Risparmio (2017)

A PTM⁷ a kérdőívet kitöltők pénzügyi tudásszintjét méri. A mutató fele-fele arányban tartalmaz elméleti, illetve gyakorlati kérdéseket. Utóbbiak ugyan a pedagógusok kalkulációs képességét is próbára teszik, azonban a kérdések úgy kerültek kialakításra, hogy a megfelelő realitásérzékkel (pénzügyi tapasztalattal) bíró résztvevők meg tudják adni a helyes választ számolás nélkül is. A PTM értékét 21 kérdésre adott válasz alapján számolta a rendszer a helyes válaszok arányában. Értéke 0 és 1 között van (minél magasabb az értéke, annál nagyobb a hallgató tájékozottsága).

Az eredmények elemzése SPSS programcsomag segítségével, egy- és többváltozós statisztikai módszerekkel történt.

Eredmények

A zsebpénz hatása

A kutatási kérdés nyitott volt, így a pedagógusok kifejthették, hogy szerintük milyen hatása van a zsebpénznek a gyerekekre. A válaszokat első körben négy kategóriába soroltuk: (1) pozitív, (2) neutrális, (3) negatív és (4) „attól függ”. A válaszok megoszlását az 1. ábra mutatja.

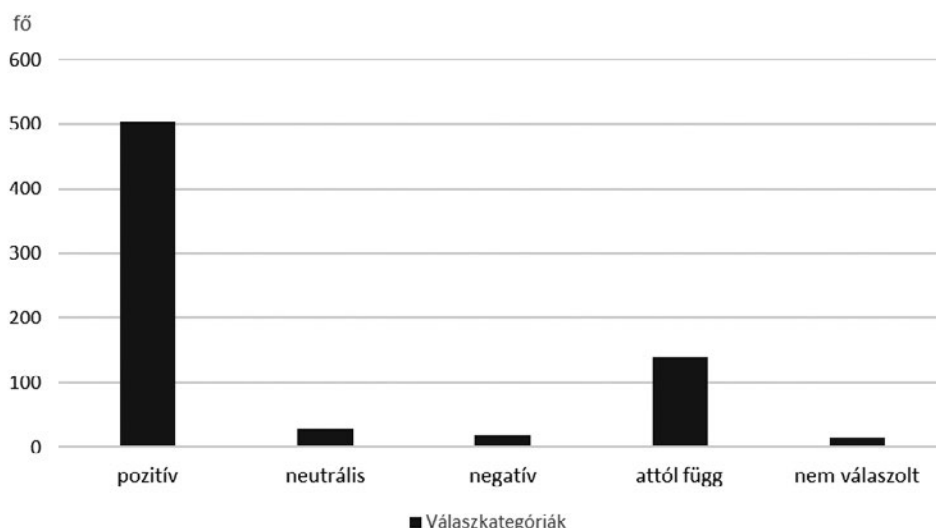
Az 1. ábra alapján azt láthatjuk, hogy a megkérdezettek mindössze 2,6 százaléka gondolta úgy,

hogy a zsebpénz egyértelműen káros hatással van a gyerekekre. Ezzel párhuzamosan a válaszadók 71,5 százaléka gondolta úgy, hogy a zsebpénznek egyértelműen pozitív hatása van, valamint közel 20 százaléuk (19,7 százalék) vélekedik úgy, hogy a zsebpénz hatása valamilyen kondíció mentén érvényesül vagy pozitív, vagy negatív irányban. Az „attól függ...” kategóriába sorolt pedagógusok válasza szakirodalom tükrében úgy értelmezhető, hogy a zsebpénz lehetséges negatívumainak elkerülésével a pozitív irány felé változhat.

A zsebpénz hatásának megítélését megvizsgáltuk az oktatott tárgy, az oktatott korcsoport, és a pénzügyi tájékozottság, valamint annak függvényében is, hogy vett-e részt pénzügyi tudatossággal kapcsolatos továbbképzésen. Nem találtunk szignifikáns különbséget az oktatott tárgy (reál, humán, pénzügyi, gazdasági, egyéb), (Pearson $\chi^2(12) = 17,06, p = 0,15$), az oktatott korcsoport (általános iskola 1-4 osztály, általános iskola 5-8 osztály, középszintű oktatás első két éve, középszintű oktatás második két éve) (Pearson $\chi^2(6) = 5,60, p = 0,47$), valamint a pénzügyi tájékozottság index esetében sem (F(4, 49,48) = 2,12, p = 0,09, $\eta^2 = 0,01$). Vagyis közel hasonlóan ítélik meg a zsebpénz hatását a különböző tantárgyat, korosztályt oktató pedagógusok, illetve azok is, akik magasabb szintű pénzügyi tudással tájékozottsággal rendelkeznek, mint akik alacsonyabb szintűvel.

A továbbképzésen való részvétel esetében azonban szignifikáns különbséget találtunk (Pearson χ^2

⁷ A mutatókat a kutatócsoport tagjai fejlesztették ki, Béres Dániel és Huzdik Katalin kutatók szakmai irányítása mellett.

1. ábra: Zsebpénz hatása a gyermekekre a pedagógusok szerint

Forrás: saját szerkesztés „A tanárok pénzügyi kultúra felméréseinek adatbázisa” alapján (n=705)

(3) = 8,40, $p = 0,38$). A továbbképzésben részesülő tanárok közül szignifikánsan többen nyilatkoztak úgy, hogy a zsebpénznek pozitív hatása van a gyermekek pénzügyi tudatossága szempontjából (lásd 2. táblázat).

a leginkább használt két kifejezés a „nevelés”, illetve a „mérték” volt (75 és 23 fő). Fontos megemlíteni, hogy mindkét kifejezés összhangban van a Vekerdy-féle zsebpénz hasznosság megfogalmazással.

	Zsebpénz hatása				Összesen
	Negatív	Semleges	Attól függ	Pozitív	
Részt vett továbbképzésen	1	4	40	152	197
Nem vett részt továbbképzésen	17	25	99	352	493
Összesen	18	29	139	504	690

2. táblázat. A zsebpénz hatásának megítélése továbbképzésen való részvétel szerint
Megjegyzés: a táblázatban az értékek elemszámokat jelölnek.

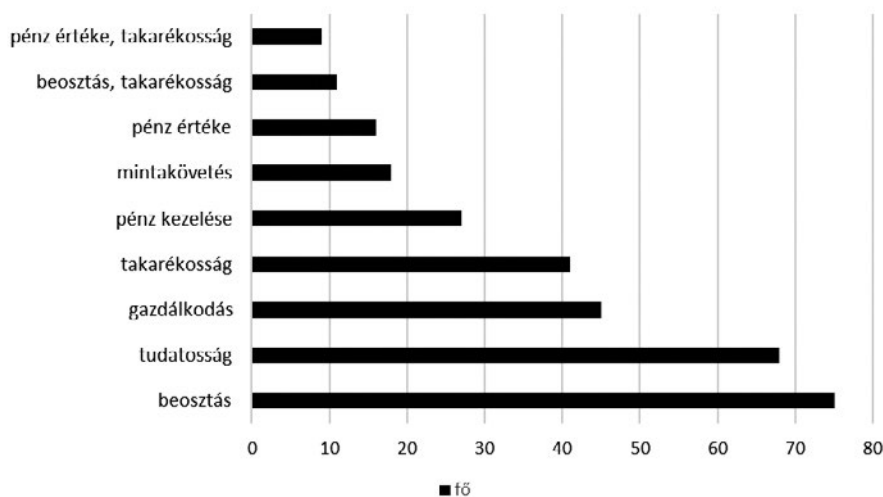
Azt is megvizsgáltuk, hogy a pedagógusok megfogalmazása szerint milyen területre van pozitív hatással a zsebpénz. Figyelembe véve a nyitott kérdéseket, és a megkérdezett pedagógusok eltérő megközelítési módját, összesen 46 kulcskifejezést, illetve kulcskifejezés együttest azonosítottunk, amelyek többé-kevésbé átfedésben voltak egymással (lásd 2. ábra). A legtöbb válaszadó a beosztásra, a tudatosságra, illetve a gazdálkodásra és a takarékoságra helyezte a hangsúlyt a zsebpénz pozitív hatása kapcsán.

Azok, akik szerint a zsebpénz adása valamely kritérium függvénye („attól függ...” kategória),

Összességében elmondható, hogy a zsebpénz előnyeivel a pedagógusok túlnyomó többsége egyetért, hogy az potenciálisan közvetlenül és közvetett módon (szülőkön keresztül) is pozitív hatással lehet a gyermekek pénzügyi edukációjára.

A zsebpénz mértéke

A magyar pedagógusokat körében felmértük azt is, hogy vélekedéseik szerint hogyan alakul az optimális zsebpénz különböző korcsoportonként. A korcsoportokat az iskolázottság szintje szerint különítettük el négy csoportra: (1) általános iskola 1-4

2. ábra: Kulcskifejezések a zsebpénz pozitív hatása kapcsán

Forrás: saját szerkesztés a „A tanárok pénzügyi kultúra felméréseinek adatbázisa” alapján (n=474; 310 megjelentve)

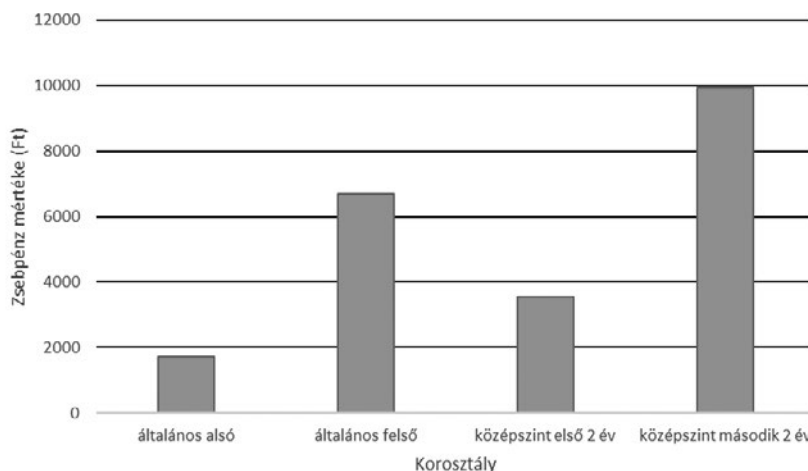
osztály, (2) általános iskola 5-8 osztály, (3) középszintű oktatás első két éve, (4) középszintű oktatás második két éve. A pedagógusoknak arra kellett válaszolniuk, hogy szerintük mekkora összegű havi (nem teljesítményhez kötött) zsebpénz lenne ideális a gyermekek számára. Az elvégzett elemzések alapján szignifikáns különbség volt erős hatásnagysággal a zsebpénz mértékében a csoportok között ($F(1,66, 1166,28) = 594,74, p < 0,001, \eta^2 = 0,46$), az elvégzett utóvizsgálat értelmében minden csoport különbözött egymástól (lásd 3. táblázat).

A válaszok alapján (5. ábra) az általános iskola alsó tagozatába járó gyermekek esetében a megkérdezett pedagógusok 50 százaléka szerint a havi zsebpénznek 500 és 2.000 forint között kell lennie. Ugyanez a felső tagozatos általános iskolások esetében 1.000 és 8.000 forint között van, a középszintű oktatás első két évfolyamába járók esetén 3.000 és 10.000 forint között alakul, míg a középszintű oktatás végzősei esetében az összeg 5.000 és 10.500 forint között helyezkedik el. Tehát minél idősebb a gyermek, annál nagyobb összeget allokálnának a pedagógusok a gyermekek számára. Az átlagok az egyes kategóriákban sorrendben: 1.312

		Különbség átlagban (Ft)	SE	t	Cohen delta	p_{holm}
általános iskola 1-4 osztály	általános iskola 5-8 osztály	-4965,31	209,22	-23,73	-0,9	< 0,001
	középszintű oktatás első 2 év	-1819,45	209,22	-8,7	-0,33	< 0,001
	középszintű oktatás második 2 év	-8197,81	209,22	-39,18	-1,48	< 0,001
általános iskola 5-8 osztály	középszintű oktatás első 2 év	3145,86	209,22	15,04	0,57	< 0,001
	középszintű oktatás második 2 év	-3232,51	209,22	-15,45	-0,58	< 0,001
középszintű ok- tatás első 2 év	középszintű oktatás második 2 év	-6378,37	209,22	-30,49	-1,15	< 0,001

3. táblázat. Zsebpénz mértékére vonatkozó különbségvizsgálat eredményei tanított korosztály szerint

3. ábra. Tanárok vélekedése a zsebpénz mértékére vonatkozóan tanított korosztály szerint (a hibásávok standard hibát jelölnek)

Forrás: saját szerkesztés „A tanárok pénzügyi kultúra felmérésének adatbázisa” alapján (n=705)

forint, 3.181 forint, 6.145 forint és végül 9.120 forint. Ezek alapján a pedagógusok által megjelölt összegek teljesítik azt a szakirodalmi alapokon nyugvó kritériumot, hogy beosztásra, takarékoskodásra és tudatos-ságra neveljenek.

Az átlagkereset Magyarországon 2021 harmadik negyedévében a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján a teljes munkaidőben foglalkoztatottak esetében nettó 285.047 forint volt. Ebből a szempontból a pedagógusok által javasolt havi zsebpénz átlagos értéke az általános iskola alsó tagozatán egyetlen felnőtt nettó fizetése esetében annak 0,46 százalékát éri el. Az általános iskola felső tagozatán ez az érték 1,12 százalék, középszintű oktatásban résztvevő gyermek esetén pedig 2,12 százalék, illetve 3,2 százalék.

Az NRC piackutató cég 2017-es magyarországi kutatása szerint 2017-ben a zsebpénz átlagos mértéke a 10-14 éves korosztályban heti 1.100 forint volt (havi 4.400 forint⁸), ami felette van a pedagógusok által 2021-ben az általános iskola felső tagozatába járó gyermekek részére javasolt értéknek.

A 15/1998 (IV.30) NM rendelet az állami gondoskodásban lévő gyermekek számára minimum zsebpénzt állapít meg, amelynek mértékét a minimum nyugdíj összegéhez kötötték. Ezek alapján 2021-ben a zsebpénz a 6-10 éves korosztályban nem lehetett kevesebb, mint 1.425 forint, a 10-14 éves korosztályban ez az összeg 3.705 forint, illetve a 14 éven felüli korosztály esetében 5.130 forint a minimum.

⁸ a 2017-es nettó átlagkereset 2,23 százaléka

Következtetések

A fentiekben bemutatott kutatási eredményeket feldolgozva felvázoltunk egy fejlődési modellt, amely mentén a gyermek pénzügyi szocializációja optimális esetben megtörténhet. Ezen kívül néhány javaslattal is élünk, amelyek közép és hosszú távon hozzájárulhatnak a hazai pénzügyi kultúra fejlesztéséhez.

1. szakasz: Mintakövetés

A gyermek a szülői mintát utánozza, így tudatosan olyan helyzeteket kell neki mutatni, amely során valamilyen, közvetlenül a pénzzel kapcsolatos tevékenységet végzünk. Ilyen lehet, ha készpénzt tartunk magunknál és a gyermekkel együtt megyünk vásárolni. A mintakövetés másik lehetséges módja, ha a pénzzel kapcsolatos mesékkel (kvázi tanmesékkel) találkozik a gyermek, illetőleg ilyen fejlesztési irányú játékokat játszanak együtt a szülőkkel.

2. szakasz: Számolás

A tudatos pénzügyi magatartás kialakulásának elengedhetetlen lépése, hogy a gyermek ismerje a számokat, illetve az alapvető műveletek mentén számolni tudjon. A számokat, illetve a számításokat érdemes pénzügyi jellegű példák segítségével is tanulni.

3. szakasz: Gyakorlat

A svájci mintához igazodva, érdemes a számítási készségeket és a pénz csereszköz funkcióját a gyakorlat során elmélyíteni, így a gyermekre kisebb vásárlásokat lehet bízni, amelyeket önállóan végez el.

4. szakasz: *A zsebpénz bevezetése*

Ebben a szakaszban a gyermek zsebpénzt kap, amelynek elköltéséről a maga dönt. A zsebpénz bevezetésekor érdemes heti rendszerességet tartani, tekintve, hogy ezt az időtávot könnyebben tudja kezelni a gyermek. Fontos, hogy a zsebpénz kapcsán a szülő kezdeményezzen beszélgetéseket, de a gyermek döntésébe ne szóljon bele. A legnépszerűbb zsebpénz nap a szombat⁹.

5. szakasz: *Havi zsebpénz*

Amikor a gyermek már elég rutinnal rendelkezik (azaz számos „hibát” elkövetett), akkor érdemes a zsebpénz időtávját a heti rendszerességről a havi rendszeresség felé terelni. A nagyobb összeg kapcsán megnyílik a tér a megtakarítások képzésére, illetve, a nagyobb összeget hosszabb időtávon kell tudnia beosztani a gyermeknek. A pénz, mint ajándék, ebben a pénzügyi szocializációs szakaszban már hozzájárulhat a megtakarítási gyakorlat kialakulásához (még akkor is, ha a nagyobb megtakarítási cél megvalósulása után a gyermeknek nem marad megtakarítása).

6. szakasz: *Összetett pénzügyi tranzakciók*

Ha a gyermek kellően nagy célt tűz ki maga elé, akkor a szülők aktív közreműködésével összetett pénzügyi tranzakciókat is megismerhet. Ilyen lehet például egy betét elhelyezés a szülőknél kamattal vagy akár kamatos kamattal, valamint a hitel előnyeit és buktatóit is megismerheti a gyermek.

7. szakasz: *Tudatosulás*

Ebben a szakaszban a gyermeket (fiatal fogyasztót) számos inger éri, amelyek nem a tudatos pénzügyi magatartás irányába hatnak (csoportnyomás, vállalati marketing eszközök, stb.). Ezek között az ingerek között, ha már vannak olyan kialakult pénzügyi szokásai a gyermeknek, amelyek segítik (ha úgy tetszik, vezetik) a döntéshozatalban (pl.: költségvetés készítése), akkor önállóan is képes a megfelelő döntések meghozatalára. A szülő szerepe emellett kiemelten fontos ebben a szakaszban, hiszen iránymutatásával (nem a gyermek helyetti döntéssel), illetve a meghozott jó döntések megerősítésével stabilizálhatják a jó gyakorlatokat.

8. szakasz: *Célok és összetett pénzügyi eszközök*

Az utolsó szakaszban a fiatal felnőtt (tehát már nem a gyermek) a célrendszeréhez illeszkedő,

összetett pénzügyi eszközöket kezd el megismerni, illetve használni.

Az egyes szakaszok között nem húzhatunk éles határt, sőt, egyik-másik szakasz jelentős mértékben átfedheti egymást. Tekintve, hogy minden egyén más és más, az egyes szakaszok kezdése és befejezése is jelentősen eltérhet.

A felvázolt fejlődési modell kapcsán kijelenthetjük, hogy a pénzügyi kultúra fejlesztésére irányuló projektek, programok és program sorozatok sikeressége nagymértékben attól is függ, mennyire illeszkedik a gyermek pénzügyi szocializációs státuszához.

Policy-jellegű javaslatok

A pedagógusok pénzügyi kultúráját felmérő vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a kutatásba bevont pedagógusok jelentős hányada alapvetően pozitívan értékeli a zsebpénz hatását a gyermek pénzügyi edukációja, illetve szocializációja szempontjából. Ez olyan alap, amire lehet, illetve szükséges is támaszkodni. Figyelembe véve a zsebpénz közép- és hosszútávú jótékony hatását a pénzügyi szocializációs folyamatban, valamint azt, hogy a gyermekek jelentős része részben Magyarországon zsebpénzben, javasolt zsebpénz fókuszú továbbképzéseket tartani, ami egyfajta keretrendszerként szolgálhat a pedagógus számára. Ez alatt azt értjük, hogy különböző pénzügyi szocializációs szakaszokban különböző módon lehetséges az elméleti pénzügyeket a gyakorlattal párhuzamba állítani, hogy a tudás (vagy jó példa) megmaradjon a gyermekeknél, valamint, a gyermekek szocio-demográfiai helyzetéből adódó különbségeket is szükséges áthidalni. Ebben a tekintetben nem szabad tabuként kezelni az anyagilag hátrányos helyzetben lévő gyermekekhez igazított példahelyzeteket sem. A javaslatunk tömören tehát, hogy a zsebpénz köré szervezett életrészeknek megfelelő pénzügyi edukáció hatékonyan járulhat hozzá a pénzügyi kultúra fejlődéséhez.

Második javaslatunkat a pénzügyi szocializáció költségei kapcsán fogalmaztuk meg. Figyelembe véve, hogy a magasabb pénzügyi kultúra egyben stabilabb pénzügyi rendszert, illetve jövedelmezőbb bankrendszert eredményez, úgy gondoljuk, hogy a bankrendszernek is szükséges befektetnie a jövőbe. Javaslatunk szerint a hitelintézeteknek 14 éves kortól egészen 24 éves korig teljesen díjmentesen kellene nyújtaniuk a banki szolgáltatásokat¹⁰ a diákok

⁹ A Roostermoney.com-on (2021) publikált felmérés alapján.

¹⁰ azon szolgáltatások köre, amely nem jelent túlzott kockázatvállalást sem a fiatalok, sem pedig a hitelintézet szempontjából (pl.: bankszámla, értékpapírszámla, alapvető pénz és tőkepiaci tranzakciós lehetőségek, stb.)

számára (nem csak számlavezetési díj, hanem egyéb díjak, így például bankkártya¹¹ és minden egyéb költség nélkül), hogy így részévé tudjanak válni a pénzügyi szocializációs folyamatnak, illetve erősítsék a „financial inclusion” vagyis a pénzügyi integrációt, ami végső soron a bankrendszer érdeke. Tekintve, hogy a legtöbb hitelintézet valamilyen mértékben már jelenleg is tesz könnyítéseket a célzott korosztály számára, ez nem jelent akkora költséget a bankszektor számára, amit ne tudna bőszégesen ellensúlyozni a hitelintézeti rendszeren keresztül megvalósított támogatási politika. Egyszerűbb és a társadalom számára is elfogadhatóbb megfogalmazásban, a pénzügyi szocializáció fejlesztésének költségéhez hozzá kell járulnia azoknak is, akik később ennek hasznát közvetlenül is élvezik.

Összefoglalás

Tanulmányunkban a zsebpénz szerepét vizsgáltuk meg a pénzügyi szocializáció, illetve tágabb értelemben a pénzügyi kultúra szemszögéből. A feldolgozott tanulmányok, valamint a tanárok pénzügyi kultúráját mérő primer kutatás eredményei azt támasztják alá, hogy a zsebpénz intézményének igen nagy jelentősége van az egyén pénzügyi tudatosságának kialakulása szempontjából.

A zsebpénz használata kapcsán fejlődési modell alakítható ki, amely mentén megfogalmazhatóak azok a tartalmak (ismeretterjesztés, tudásanyag és gyakorlat), amelyek a különféle pénzügyi kultúra fejlesztését célul kitűző programok eredményességét jelentősen növelhetik. A zsebpénz köré szervezett életrészeknek megfelelő pénzügyi edukáció hatékonyan járulhat hozzá a pénzügyi kultúra fejlődéséhez.

A zsebpénz a pénzügyi tudatosság kialakításának egyik legjobb és jelen tanulmányban foglaltak alapján kijelenthetjük, hogy leghatékonyabb eszköze is egyben.

Nem szabad megfeledkezni a zsebpénz potenciális veszélyeiről sem, így a tanulmányunkban feltártuk azokat a tényezőket is, amelyeket kerülni kell a zsebpénzadás kapcsán. Ezek alapján nem szabad a gyermek helyett dönteni a pénzköltségek során, ugyanakkor beszélni kell a pénzköltségekről vele. Rendszertelenül nem szabad a zsebpénzt adni, ugyanakkor a nagy összegű rendszeres zsebpénz, vagy ha a gyermek felelőtlen költéseit „jutalmazzuk” azal, hogy ilyen esetekben adunk neki extra zsebpénzt („kimentés”), szintén negatívan hat a gyermek pénzügyi szocializációjára.

¹¹ éves díj

Ha a zsebpénz lehetséges veszélyeit sikerül elkerülnünk, akkor olyan válaszok tudnak kialakulni a pénzügyi szocializáció során a gyermekekben, illetve később a fiatal felnőttekben (pénzügyi kultúra szempontjából pozitív szokások), amelyek jelentős mértékben tudják mérsékelni a pénzügyi sérülékenység kialakulását, illetve másik nézőpontból közelítve, a tudatos pénzügyi döntések meghozatalát. Ez makrogazdasági szinten is hozzájárul a pénzügyi stabilitás megteremtéséhez, illetve a gazdasági növekedési potenciál kialakulásához.

Végül, de nem utolsó sorban, ahhoz, hogy a pénzügyi szocializáció ki tudjon teljesedni, szükségesnek tartjuk azt, hogy az egyének tranzakciós költségek nélkül tudják használni a pénzügyi eszközöket, illetve megoldásokat, így megszabadulva azoktól a torzító hatásoktól és egyben gáttaktól, amelyeket a különböző alkalmazott díjak jelentenek számukra. Ezért úgy gondoljuk, hogy a fiatalok számára 24 éves korig teljesen díjmentessé kellene tenni a pénzügyi szolgáltatások azon körét, amely nem jelent túlzott kockázatvállalást számukra. Ez a társadalmi igazságosság szempontjából is indokolt, tekintve, hogy az egyének pénzügyi szocializációjának pozitív hozadéka végül a pénzügyi rendszerben (jelentős mértékű) profit formájában is megjelenik.

Felhasznált irodalom

- Béres D. – Huzdik K. – Deák-Zsótér B. – Németh E. 2021 Kutatási jelentés: Tanárok pénzügyi kultúrájának felmérése, összehasonlító elemzés. Állami Számvevőszék
- Bonke J. 2013 *Do Danish children and young people receive pocket money?* The Rockwool Foundation Research Unit Study Paper No.57, ISBN 978-87-90199-89-0, ISSN 0908-3979
- CEIC 2021 United States Monthly Earnings, Online: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/united-states/monthly-earnings>
- Flinn K. – Healy E. – O’Riordan A. – Fitzgerald E. – Lineen C. – O’Gorman C. 2019 The Pocket-Money Study. *Archives of Disease in Childhood*, 104(Suppl 3), A98-A98. Online: https://adc.bmj.com/content/archdischild/104/Suppl_3/A98.2.full.pdf
- Foucault B. – Ducourant H. – Mortain B. 2021 A sociological analysis of how teenagers spend their pocket money. Online: <https://hellofuture.orange.com/en/a-sociological-analysis-of-how-teenagers-spend-their-pocket-money/>

- Hermann M. – Bosshardt L. – Nowak M. 2017 Swiss Pocket Money Study – How Children Learn to Manage Money, Online: <https://www.credit-suisse.com/about-us-news/en/articles/news-and-expertise/taschengeld-studie-artikel-201707.html>
- Himer Cs. 2021 Felső és középiskolás gyerekek és a pénz; Online: https://pecsimami.hu/sites/default/files/feltoltesek/pecs/cspr_5_eloadas.pdf
- HM Revenue and Customs 2021 Average UK Salary by Job, Online: <https://www.netsalarycalculator.co.uk/>
- IFEC 2021 Parenting and Money Study, Hong Kong, Online: https://www.ifec.org.hk/web/common/pdf/about_iec/parenting-&-money-study-2021.pdf
- ING 2014 Learning young: Does getting pocket money teach savings habits for life? /IPSOS International Survey/
- Kirkclady B. – Furnham A. – Martin T. 2003 Parental attitudes towards pocket money, trait com-petitiveness and occupational stress. *Journal of Managerial Psychology*. 18. pp. 305–323
- Kooreman P. 2007 Time, money, peers, and parents; some data and theories on teenage behavior. *Journal of Population Economics*, 20. pp. 9–33
- Lewis A. – Scott A. J. 2000 The economic awareness, knowledge and pocket money practices of a sample of UK adolescents: a study of economic socialization and economic psychology. *Children's social and economics education*, 4(1) 34-46, <https://doi.org/10.2304/csee.2000.4.1.34>
- Littlefield J. – Ozanne J. L. 2011 Socialization into consumer culture: hunters learning to be men. *Consumption, Markets & Culture*. 14(4) 333–360, <https://doi.org/10.1080/10253866.2011.604494>
- McNeal, J. U. 2007 *On Becoming a Consumer: The Development of Consumer Behavior Patterns in Childhood*. Elsevier. Burlington, MA.
- Museo Del Risparmio 2017 *Pocket Money and Tips – Know it, understand it, use it*. Online: <https://www.museodelrisparmio.it/wp-content/uploads/2017/06/Paghetta-English-version.pdf>
- Neal D. T. – Wood W. – Quinn J. M. 2006 Habits – a repeat performance. *Association for Psychological Science*, 15(4)198-202
- Neal D. T. – Wood W. 2016 Healthy through habit: Interventions for initiating and maintaining health behavior change. *Behavioral Science and Policy*, 2(1) 71–83. <https://doi.org/10.1177/237946151600200109>
- Németh E. – Jakovác K. – Mészáros A. – Kollár P. – Várpalotai V. 2016 Kutatási jelentés: *Pénzügyi kultúra fejlesztési programok felmérése*, ISBN: 978-615-5222-12-2
- NRC 2017 Gyerekek pénzügyi nevelése (CIB és NRC közös kutatás), eredmények publikálva: Pénzcentrum, Online: <https://www.penzcentrum.hu/karrier/20171005/azonnal-dontsd-le-ezt-a-tabut-penzugyi-nyomorbatasztidod-a-gyereked-1060049>
- Palla G. 2016 Pénzügyeink. Zsebre megy. *Élet és tudomány*, 71(8) 247. old.
- Palotás P. – Zsótér B. 2015 A zsebpénz jelentése és jelentősége a 6-15 éves korosztály számára, in Dr. Bíró-Szigeti Szilvia, Dr. Petruska Ildikó, Dr. Szalkai Zsuzsanna, Kovács István, Magyar Mária: *Marketing hálózaton innen és túl - Az Egyesület a Marketing Oktatásért és Kutatásért XXI. országos konferenciájának tanulmánykötete*. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem: Budapest. ISBN: 978 963 313 1 pp. 227–236.
- PISA 2015 Student's Financial Literacy, Online: <https://www.oecd.org/finance/financial-education/pisa-2015-results-volume-iv-9789264270282-en.htm>
- Rettig, K. D. 1983 Family as economic socialization agent. *Illinois Teacher of Home Economics*, 27 (1) 5-7.
- Roostermoney.com 2021 Pocket Money Index, Online: <https://roostermoney.com/pocket-money-index/> 2021.11.06
- Teachers Mutual Bank 2016. 50 years of pocket money, Online: <https://www.tmbank.com.au/-/media/about-us/media/pdf/pocket-money-report>
- Sansone D. – Rossi M. – Fornero E. 2018 Four Bright Coins Shining at Me': Financial Education in Childhood, Financial Confidence in Adulthood. *Journal of Consumer Affairs*. 53(2) 630-651. <https://doi.org/10.1111/joca.12207>
- Starling Bank 2020 The pros and cons of pocket money, Online: <https://www.starlingbank.com/blog/pros-and-cons-of-pocket-money/>
- Vekerdy T. 2013 *Jól szeretni – Tudod-e, hogy milyen a gyereked?* Kulcslyuk Kiadó. Budapest

- Végső T. – Belházné I. Á. – Bódi 2018 Kézpénz vagy kártya? A magyar lakosság fizetési szokásainak feltáró elemzése. *Pénzügyi Szemle*. 63(4) 455-479
- Webley P. - Nyhus E. 2012 Economic Socialization, Saving and Assets in European Young Adults. CSD Working Papers No. 12-01. Online: <http://csd.wustl.edu/Publications/Documents/WP12-01.pdf>
- YAxis blog 2021 What is the average salary in Australia for 2021? Online: <https://www.blog.y-axis.com/what-is-the-average-salary-in-australia-for-2021/>
- Zsótér B. (2017): Alma a fájától... A fiatalok pénzügyi szocializációját befolyásoló intergenerációs hatások a családban. Doktori Értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem
- Zsótér, B. – Nagy, P. 2012 Mindennapi érzelmeink és pénzügyeink A pénzzel kapcsolatos attitűdök és a materiális irányultság szerepe a pénzügyi kultúra fejlesztésében. *Pénzügyi Szemle*, 3. 310-321.
- 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről